

зивності (видатності праці) і при даній пересічній здібності робітників.

Коли отже скількість суспільної кінцевої праці вложеної в товар регулює вартість того товару, то тоді кожне підвищене скількості праці потрібної до виробу товару рівночасно мусить підносити його вартість, а кожне зменшене скількості потрібної праці мусить зменшувати вартість товару. Чим більше праці вимагає якийсь продукт, тим більше його вартість, чим менше праці, тим низша його вартість.

Коли би скількості праці потрібні для продукції даних товарів лишалися незмінні, то й вартість булаб незмінна. Але так воно не діє ся. Скількість праці потрібна до виробу товару змінює ся безнастанно зі зміною витворчої сили робітників. Чим більша витворча сила праці, тим вона видає більше продукту в данім часі, чим менше витворча сила, тим вона видає менше продукту. Коли би, приміром, з ходом часу було потрібно управляти менше урожайні поля, то та сама скількість продукту вимагала би більшої скількості праці і в наслідок того вартість рілничих продуктів піднесла би ся. Знова з другої сторони, коли при помочи найновіших знарядів продукції один чоловік може замінити в нитки в однім дні кілька тисяч разів більше бавовни, ніж міг він передше зробити при помочи звичайного веретена, то стає зовсім ясним, що кожний фунт бавовни потребує кілька тисяч разів менше праці, ніж передше, і в наслідок того вартість ниток зменшить ся кілька тисяч разів.

Побіч різнородних природних енергій і побіч придбаної праці поодиноких осіб, витворча сила праці мусить головною залежати:

Перше, від природних обставин праці, як прим. від урожайности землі, від копалень і т. д.

Друге, від поступового удосконалення суспільних витворчих сил праці, до яких приходить ся через продукцію на велику скалю, через концентрацію капіталу і комбінацію праці, через поділ праці, машинерію, удіпшуване метод, користуване ся хемічними і іншими фізичними винаходами, через скорочене часу і просторони при помочи злекшуваної